

The Status Of Insurance As An Alternative To Aqilah For *Diyat* Payments Pertaining To Road Accidents

Kedudukan Insurans Sebagai Pengganti Aqilah Bagi Pembayaran *Diyat* Dalam Kes Kemalangan Jalan Raya Menurut Undang-undang Islam

Ahmad bin Muhammad Husni

ahmedking25@gmail.com

Institute of West Asian Studies (IKRAB) & Department of Syariah,
Faculty of Islamic Studies,
Universiti Kebangsaan Malaysia

Anwar Fakhri Omar

afo@ukm.my

Department of Syariah
Faculty of Islamic Studies,
Universiti Kebangsaan Malaysia.

Muhammad Nazir Alias

nazir@ukm.my

Department of Syariah,
Faculty of Islamic Studies,
Universiti Kebangsaan Malaysia

Muhammad al-Adib Samuri

al-adib@ukm.my

Department of Syariah
Faculty of Islamic Studies
Universiti Kebangsaan Malaysia.

Article received on 12 March 2012; Article published online on 30 June 2012.

Abstract

In some Islamic countries, traffic accidents are categorised as unintentional harm or fatality cases. The laws of these countries allow for the aggrieved party to demand *diyat* (compensation for the loss suffered) from the offender that may be paid by their *aqilah* (in its original context, means community or tribe), or male family members. The question that then arises is to what extent can the *aqilah* be replaced by insurance agencies as the payer of *diyat*

to the victim(s) or their respected families? The objective of this article is to determine this extent, specifically with regards to traffic accidents. This is an issue of great significance because insurance agencies are better equipped and more effective at providing coverage and protection to their policyholders, and as such have the potential to replace the *aqilah* system in situations where the financial means for such a payment is not present. Studies have shown that insurance agencies do indeed possess the potential to replace the *aqilah* system in the capacity of *diyat* compensation to victim(s) or their families, especially in the case of road accidents. It should be pointed out that insurance agencies possess inherent similarities to the *aqilah* system, particularly in relation to its basic concept, role and execution in achieving the same goals.

Keywords: Diyat compensation, insurance, aqilah, road accidents

Abstrak

Di sesetengah negara Islam, kes-kes kemalangan jalan raya dikategorikan sebagai kesalahan kecederaan dan membunuh tidak sengaja. Undang-undang negara tersebut memperuntukkan pihak yang terkilan untuk menuntut bayaran diyat daripada pesalah yang akan dibayar oleh aqilah iaitu ahli keluarga lelaki. Persoalan yang timbul, sejauh mana sistem aqilah dapat digantikan oleh institusi insurans sebagai pembayar diyat kepada mangsa atau keluarganya? Objektif artikel ini dibuat ialah untuk melihat sejauh mana institusi insurans berpotensi untuk menggantikan peranan aqilah dalam membayar diyat bagi kes-kes kemalangan jalan raya. Perkara ini penting untuk dikaji kerana institusi insurans ialah institusi kewangan yang lebih efektif dalam melindungi para pencaumnya dan berpotensi untuk menggantikan sistem aqilah yang terlalu terhad kapasiti kewangannya. Kajian mendapati bahawa institusi insurans berpotensi untuk menggantikan peranan sistem aqilah dalam pembayaran diyat kepada mangsa atau keluarganya yang terlibat dalam kes kemalangan jalan raya. Institusi insurans mempunyai persamaan dengan sistem aqilah daripada aspek konsep asas, peranan dan juga operasi dalam mencapai matlamat sistem aqilah.

Keyword: Hukuman diyat, insurans, aqilah, kemalangan jalan raya (Diyat compensation, insurans, aqilah, road accident)

1. Pendahuluan

Sistem pembayaran diyat kepada mangsa kemalangan jalan raya diaplikasikan dalam negara moden Islam di Timur Tengah seperti Arab Saudi, Jordan, Kuwait dan beberapa buah negara Teluk. Pelaksanaan sistem diyat berdasarkan kepada perundangan Islam telah dimodankan terutamanya dalam aspek berkaitan penyelarasan kadar pembayaran diyat mengikut kadar mata wang semasa. Tuntutan dan pembayaran diyat masih kekal sebagai perundangan diri (*private law*) dan tiada campur tangan kerajaan dalam mentadbir urusnya. Kes-kes tuntutan dibawa ke mahkamah untuk dibicarakan dan mahkamah akan memutuskan kadar pembayaran diyat yang perlu dibayar oleh aqilah yang datang daripada keluarga pesalah. Aqilah merupakan suatu sistem yang diiktiraf oleh syariah untuk berkongsi bebanan pembayaran diyat dan berkongsi tanggungjawab kekeluargaan apabila berhadapan dengan kes-kes melibatkan kecederaan dan kematian.

Persoalannya, sejauh mana syarikat insurans boleh mengambil alih peranan aqilah dalam membayar diyat kepada mangsa kemalangan jalan raya? Apakah sistem aqilah yang didasari dengan ikatan kekeluargaan boleh digantikan dengan sistem insurans yang didasari oleh kerjasama antara individu pencarum?

Kajian ini perlu dibuat memandangkan masyarakat Muslim moden hari ini mempunyai pilihan untuk dilindungi dan mencarum kepada produk insurans. Malahan, di sesetengah negara Islam, institusi kekeluargaan kelihatan longgar mengakibatkan sistem aqilah tidak beroperasi dengan baik. Sehubungan itu, institusi perlindungan seperti insurans dilihat berpotensi untuk menggantikan peranan aqilah dalam pembayaran diyat kepada mangsa kemalangan jalan raya.

Tujuan penulisan artikel ini dibuat ialah untuk menentukan sejauh mana institusi insurans berpotensi untuk menggantikan peranan aqilah dalam membayar diyat bagi kes-kes kemalangan jalan raya. Konsep aqilah dan insurans akan di analisa bagi memastikan wujud persamaan ciri yang membolehkan penggantian peranan dibuat. Artikel ini akan membuat pendirian tentang sejauh mana institusi insurans boleh menggantikan sistem aqilah setelah membahaskan pandangan ulama kontemporari.

Kajian ini menghadkan perbincangannya untuk kes-kes kemalangan jalan raya yang tidak sengaja sahaja. Ini kerana perundangan Islam memberikan peruntukan berbeza untuk kesalahan kecederaan badan dan pembunuhan yang disengajakan dan artikel ini tidak menyentuh perkara tersebut.

2. Definisi dan Konsep Aqilah

Aqilah dari sudut bahasa Arab bermaksud pembayar *aql*. Diyat dinamakan dengan *‘aql* kerana unta pampasan diikat (*aql*) di halaman rumah waris mangsa bunuh (Daradkah 2008: 66). Dari sudut istilah syariah pula bermaksud pihak yang menanggung pembayaran diyat bagi pihak penyebab kecederaan atau kematian secara tidak sengaja dan pihak tersebut tidak boleh menuntut kembali bayaran yang telah dibuat dari pihak yang melakukan kesalahan (Daradkah 2008: 66).

4   *The Status Of Insurance As An Alternative To Aqilah For Diyat Payments Pertaining To Road Accidents*
Kedudukan Insurans Sebagai Pengganti Aqilah Bagi Pembayaran Diyat
Dalam Kes Kemalangan Jalan Raya Menurut Undang-Undang Islam
Ahmad bin Muhammad Husni; Anwar Fakhri Omar; Muhammad Nazir Alias;
Muhammad al-Adib Samuri

Para juris berselisih pandangan mengenai aqilah iaitu pihak yang menanggung bayaran tersebut kepada dua pandangan:

- a) Mereka ialah waris lelaki bagi pihak pelaku kesalahan. Pendapat ini merupakan pandangan majoriti juris yang terdiri dari ulama mazhab Maliki (al-Hattab1995: 8/348), Syafie (al-Rafi'i2003: 10/465), Hanbali (Ibn Qudamah 1981: 7/786) dan Zahiri (Ibn Hazm 1971:11/264).

Pandangan ini bersandarkan kepada riwayat Jabir r.a mengatakan bahawa Rasulullah s.a.w. telah menetapkan bahawa setiap kaum kerabat menanggung diyat mereka (Muslim 1992). Pandangan ini juga berdasarkan kepada konsensus sahabat pada zaman Abu Bakar r.a. (al-Qurtubi 1993: 5/320-321).

- b) Mereka ialah Ahli Diwan iaitu kelompok tentera Islam yang menerima gaji dari baitul mal. Diyat diambil daripada gaji mereka dan bukan dari harta mereka. Jika pesalah bukan daripada kalangan Ahli Diwan, maka diyat diambil daripada waris lelaki. Pandangan ini merupakan pandangan ulama mazhab Hanafi (al-Sarakhsi 1986: 27/125) dan sebahagian ulama mazhab Maliki (al-Dardir 1975: 4/397-398).

Pandangan ini bersandarkan kepada laporan Ibrahim al-Nakha'i yang mengatakan bahawa diyat pada asalnya adalah ditanggung oleh qabilah dan setelah Umar mewujudkan Diwan, beliau telah mengalihnya kepada Ahli Diwan (al-Kasani 2000: 6/307). Perbuatan tersebut dilakukan dengan kehadiran para sahabat dan beliau tidak menerima sebarang bantahan maka ia menjadi ijmak (al-Sarakhsi 1986: 27/126).

Menurut Daradkah (2008: 75) melalui pandangan-pandangan di atas, aqilah ialah pihak yang saling bantu membantu sama ada mereka itu ahli waris atau Ahli Diwan atau umat Islam keseluruhannya berasaskan kepada kesesuaian keadaan semasa. Oleh itu, aqilah tidak terhad kepada ahli waris sahaja atau Ahli Diwan sahaja kerana umat Islam keseluruhannya boleh menjadi aqilah. Berasaskan perkara ini, mana-mana pihak yang boleh membantu maka pihak tersebut menjadi aqilah kepada pesalah.

Hikmah pensyariatan aqilah adalah untuk meringankan beban pesalah kerana kesalahan yang dilakukannya adalah tidak disengajakan sehingga menyebabkan kematian atau kecederaan. Ini kerana pampasan kesalahan boleh membebaskan pesalah jika jumlahnya melebihi harta yang dimilikinya. Oleh itu, pihak waris sewajarnya membantu warisnya yang ditimpa musibah dan begitu juga umat Islam secara umumnya.

Selain itu juga, aqilah bertujuan untuk melindungi darah atau kecederaan mangsa daripada sebarang pengabaian kerana mangsa ialah golongan yang tidak bersalah untuk menerima sebarang hukuman, kecederaan atau kematian. Jika pesalah yang tidak sengaja tidak mampu membayar diyat maka darah dan kecederaan mereka menjadi sia-sia.

Kajian selanjutnya akan menentukan kesesuaian sistem insurans moden bagi menggantikan sistem aqilah untuk meringankan beban pesalah. Dengan ini, artikel ini akan menganalisis persamaan yang wujud di antara institusi insurans dan sistem aqilah.

3. Pihak Yang Bertanggungjawab Untuk Membayar Diyat Dari Kalangan Aqilah

Bagi jenayah pembunuhan: pembayar diyat terdiri pada kerabat yang merdeka, baligh dan berkemampuan. Oleh itu, kanak-kanak, orang tidak siuman dan wanita tidak termasuk dalam kelompok aqilah. Walau bagaimanapun, (Ibn Abidin: 1996. 5/423) berpandangan bahawa mereka termasuk dalam kelompok yang membayar diyat jika mereka menjadi Ahli Diwan dan mereka juga melakukan jenayah pembunuhan.

Menurut fuqaha mazhab Hanafi dan Maliki, pembunuh yang melakukan jenayah juga termasuk daripada golongan yang wajib membayar diyat bersama-sama dengan Aqilah. Pandangan ini disokong oleh laporan dari Umar yang berkata kepada Salamah Ibn Nu'aym yang telah membunuh seorang Islam yang disangkanya orang bukan Islam: "Ke atas kamu dan kaum kamu diyat." (al-Kharsyi: 1990. 8/46) Manakala menurut mazhab Syafie dan Hanbali, pembunuh diampunkan daripada membayar diyat (al-Sherazi: 1988. 2/212).

4. Kaedah Pembayaran Diyat dan Kafarah Bagi Kesalahan Jalan Raya

- a) Jika pemandu melanggar peraturan jalan raya seperti tidur ketika memandu, tidak mempunyai lesen memandu, berhenti di tempat yang dilarang atau lemah penglihatan sehingga menyebabkan kematian, maka diwajibkan kafarah dan diyat dibayar oleh Aqilahnya (Ibn Baz: 1999. 11/359).
- b) Jika pemandu cuai terhadap kenderaannya seperti tidak menggantikan peralatan yang perlu diganti sehingga menyebabkan kematian, dia wajib melakukan kafarah dan diyat dibayar oleh aqilahnya (al-Ashikh: 2001. 11/234).
- c) Jika kemalangan berpunca dari beberapa orang pemandu, mereka semua perlu melakukan kafarah dan diyat dibayar oleh aqilah masing-masing berdasarkan kepada kesalahan yang dilakukan oleh setiap pemandu (al-Qurafi: 2/207-208).
- d) Jika kemalangan disebabkan oleh tindakan pemandu yang bertujuan untuk mengelakkan kemalangan seperti mengelak lubang besar di tengah jalan sehingga terbabas, maka pemandu tidak dikenakan kafarah dan aqilahnya tidak perlu membayar apa-apa diyat (Ibn Baz: 1999. 21/419).
- e) Jika mangsa kemalangan adalah seorang yang menyebabkan kemalangan tersebut seperti pemandu yang melanggar kereta yang sedang berhenti di lampu isyarat sehingga menyebabkan kematian dirinya sendiri maka gantian kerosakan perlu diambil dari hartanya dan diyat kematian orang lain yang terlibat dalam kemalangan tersebut dibayar oleh aqilahnya (Ibn Baz: 1999. 22/459).
- f) Jika pemandu tidak melanggar peraturan jalan raya dan tidak cuai dalam menjaga kenderaannya seperti kemalangan yang disebabkan tayar yang masih baik pecah atau disebabkan kegagalan peralatan yang menyebabkan kenderaan tidak boleh dikawal, maka dia tidak dikenakan kafarah dan diyat (Ibn Baz: 1999, Uthaymin: 2000).

6 *The Status Of Insurance As An Alternative To Aqilah For Diyat Payments Pertaining To Road Accidents*
Kedudukan Insurans Sebagai Pengganti Aqilah Bagi Pembayaran Diyat
Dalam Kes Kemalangan Jalan Raya Menurut Undang-Undang Islam
Ahmad bin Muhammad Husni; Anwar Fakhri Omar; Muhammad Nazir Alias;
Muhammad al-Adib Samuri

- g) Kaedah asal, pemandu yang menyebabkan kemalangan jalan raya sehingga berlaku kematian, wajib melakukan kafarah dan diyat perlu dibayar oleh aqilahnya walaupun dia tidak sengaja menyebabkan kemalangan tersebut kerana Allah telah mewajibkan diyat kepada pembunuhan yang tidak disengajakan.

5. **Siapakah Yang Wajib Membayar Diyat Bagi Orang Yang Tiada Aqilah?**

Jumhur fuqaha berpandangan bahawa baitul mal wajib membayar diyat bagi orang yang tiada waris atau ahli diwan. Menurut pengarang Gharar al-Ahkam: “Siapa yang tidak menjadi ahli diwan dan tiada waris, aqilahnya adalah dari Baitul Mal menurut riwayat yang kuat.” Ia juga merupakan pandangan Abu Hanifah menurut satu riwayat darinya. Imam Syafie menyatakan bahawa Baitul Mal perlu menanggung diyat bagi penjenayah jika dia tiada kaum kerabat dengan berkata: “Semua orang yang tiada kaum kerabat seperti orang asing, orang yang dijumpai ketika kecil dan seumpamanya, maka keseluruhan orang Islam menjadi aqilahnya berdasarkan kepada perhubungan agama sesama mereka dan harta penjenayah itu menjadi milik mereka jika dia meninggal dunia.” Al-Syarbini (1997) menyatakan dalil bagi pandangan ini adalah hadis Rasulullah: “Aku waris bagi orang yang tiada waris, aku menjadi aqilahnya seperti ahli warisnya”. Al-Dardir (1989) berkata: “baitul mal, jika penjenayah itu seorang Islam.” Al-Hattab (1978) berpandangan bahawa Baitul Mal juga menanggung diyat walaupun wujud aqilah jika bilangannya sedikit atau tidak mampu untuk menanggung diyat. Ibn Hazm (1999) pula berpandangan bahawa jika aqilah tidak mampu untuk membayar diyat maka diyat diambil dari zakat melalui bahagian al-gharimin kerana mereka semua dianggap berhutang. Fuqaha Hanbali (Ibn Qudamah: 2000) mempunyai pandangan yang berbeza kerana mereka mewajibkan diyat ke atas harta penjenayah jika dia tidak mempunyai aqilah.

6. **Ketiadaan Baitul Mal**

Fuqaha berbeza pandangan jika Baitul Mal tidak wujud atau tidak stabil atau tidak mampu untuk membayar diyat. Jumhur fuqaha berpandangan diyat diwajibkan ke atas penjenayah disebabkan ia sabit pada permulaannya ke atasnya dan aqilah hanyalah membantunya sahaja. Jika aqilah tiada dan baitul mal pun tiada, kewajipan membayar diyat kembali kepada penjenayah supaya darah mangsa tidak menjadi sia-sia. Sebahagian ulama berpandangan bahawa tiada apa-apa yang wajib dibayar oleh penjenayah kerana diyat sabit pada permulaannya ke atas aqilah (Ibn Qudamah: 2000).

7. **Kadar Diyat Yang Wajib Dibayar Oleh Aqilah atau Negara**

Ulama berselisih pandangan terhadap kadar diyat yang wajib dibayar oleh setiap individu aqilah. Fuqaha Hanafi berpandangan bahawa setiap individu perlu membayar empat dirham sahaja. Jika tidak cukup, maka ia diambil dari qabilah yang paling hampir keturunannya dengan penjenayah sama ada mereka merupakan ahli diwan atau tidak (al-Kasani: 1997). Fuqaha Syafie pula berpandangan, wajib kepada golongan pertengahan $\frac{1}{4}$ dinar, dan bagi golongan yang kaya pula, $\frac{1}{2}$ dinar (Syafie: 2001). Manakala jumhur fuqaha pula berpandangan bahawa tiada had tertentu bagi pembayaran diyat dari setiap individu aqilah

tetapi ia ditetapkan oleh hakim untuk mengagihkan diyat tersebut (Ibn Hazm: 1999). Al-Syarbini menyatakan bahawa penentuan bagi golongan kaya sebanyak $\frac{1}{2}$ dinar dan golongan pertengahan sebanyak $\frac{1}{4}$ dinar tidaklah berdasarkan kepada mana-mana nas atau hadis tetapi ia berdasarkan kepada maksud tolong-menolong sahaja. Oleh itu, maksud tolong-menolong adalah suatu yang berubah-ubah bergantung pada keadaan dan masa.

Baitul Mal wajib menanggung keseluruhan diyat iaitu seratus ekor unta dan boleh juga pembayaran dibuat berdasarkan kepada harga unta (al-Sarakhsi: 2001) atau seribu dinar (al-Jumayli: 1995). Ini jika kewajipan diyat tersebut merupakan keputusan mahkamah. Manakala jika pembayaran diyat dibuat berdasarkan perdamaian dengan jumlah yang kurang dari diyat asal, maka diyat dibayar oleh baitul al berdasarkan jumlah yang dipersetujui (Abu Zahrah: 1998).

Seekor unta pada zaman Rasulullah adalah mencukupi untuk dimakan oleh 100 orang dan 100 ekor unta memadai dimakan oleh 10,000 orang. Oleh itu, kadar diyat ialah harga bagi makanan yang dimakan oleh 10,000 orang (Daradkah: 2008). Namun begitu, adalah lebih baik jika kadar ini ditentukan oleh golongan yang pakar dalam menentukan harga diyat pada masa kini sebagaimana yang dilakukan di Arab Saudi, Imarat dan Jordan.

Ulama bersepakat bahawa tempoh pembayaran diyat ialah tiga tahun jika ditanggung oleh aqilah sebagaimana jika ia ditanggung oleh penjenayah yang melakukan pembunuhan secara tidak sengaja. Ini berpandukan kepada tindakan Sayidina Umar yang telah memberikan tempoh pembayaran diyat sebegini selama tiga tahun (al-Syafie: 2001). Sebahagian fuqaha pula berpandangan bahawa hakim boleh mengarahkan diyat dibayar terus tanpa sebarang tempoh sebagaimana yang dinyatakan oleh Ibn Taymiah: "Tidak boleh dilewatkan diyat kecuali jika hakim melihat ia adalah untuk kemaslahatan" (Idris: 1986). Pandangan ini membolehkan kelewatan pembayaran berdasarkan kepada kemaslahatan seperti ketidakmampuan penjenayah untuk membuat pembayaran segera. Tetapi jika diyat dibayar oleh Baitul Mal, ia adalah berdasarkan kepada sejauh mana pembayaran segera tidak menjejaskan fungsinya. Begitu juga, jika penjenayah adalah seorang yang kaya, maka hakim boleh menentukan kelewatan atau penyegerakan sesesuai pembayaran.

8. Persamaan Di antara Institusi Insurans dan Sistem Aqilah

Terdapat beberapa jenis insurans yang diamalkan di negara-negara Timur Tengah. Secara asasnya ia terbahagi kepada tiga jenis sebagaimana yang dibincangkan oleh Daradkah (2008) dan Ja'far (2006):

- a) Insurans Perlindungan Sosial (al-Ta'min al-Ijtima'i) iaitu perlindungan individu yang bekerja daripada sebarang risiko seperti kemalangan tempat kerja, sakit, hilang upaya, tua dan pembuangan kerja.
- b) Insurans Kerjasama (al-Ta'min al-Ta'awuni/al-Tabaduli) iaitu kumpulan manusia yang saling melindungi di antara satu sama lain daripada sebarang risiko yang mungkin menimpa salah seorang daripada mereka. Kelompok tersebut mewajibkan setiap peserta membayar caruman berkala sebagai sumbangan sukarela bagi pampasan kemudahan yang menimpa sesiapa sahaja di kalangan peserta.

- 8 *The Status Of Insurance As An Alternative To Aqilah For Diyat Payments Pertaining To Road Accidents*
Kedudukan Insurans Sebagai Pengganti Aqilah Bagi Pembayaran Diyat
Dalam Kes Kemalangan Jalan Raya Menurut Undang-Undang Islam
Ahmad bin Muhammad Husni; Anwar Fakhri Omar; Muhammad Nazir Alias;
Muhammad al-Adib Samuri

- c) Insurans Komersil (Al-Ta'min al-Tijari) iaitu setiap peserta mencarum secara tetap kepada syarikat insurans. Pihak insurans pula berperanan memberikan perlindungan kepada pencarum tersebut.

Ketiga-tiga jenis insurans ini akan memberikan perlindungan dan pampasan kepada peserta jika mereka ditimpa musibah. Namun sarjana kontemporari mempunyai pandangan yang berbeza tentang keharusan ketiga-tiga jenis insurans ini sebagai pengganti sistem aqilah. Antara sarjana kontemporari yang membicarakan tentang hukum ini ialah Daradkah (2008), Shahatah (2005) dan Ja'far (2006). Semua sarjana ini telah membincangkan aspek teoritikal tentang sejauh mana perkara itu boleh berlaku. Kajian ini bertujuan untuk menganalisa pandangan-pandangan mereka dan memilih pandangan yang paling kuat serta memberikan kemaslahatan kepada masyarakat.

9. Insurans Mempunyai Prospek Dalam Menggantikan Sistem Aqilah

Kajian telah mendapati bahawa para sarjana berbeza pandangan tentang keharusan insurans sebagai pengganti kepada aqilah berdasarkan jenisnya.

- a) Insurans Perlindungan Sosial (*al-Ta'min al-Ijtima'i*):

Menurut Shahatah (2006), insurans jenis ini tidak boleh berperanan sebagai aqilah kerana wang pampasan tidak sepenuhnya datang daripada hasil caruman memandangkan kerajaan menjadi penyumbang utama bagi dana tersebut. Sebaliknya menurut Daradkah (2008), insurans jenis ini boleh menggantikan aqilah kerana keduanya mempunyai persamaan dari sudut operasi iaitu pembayaran diberikan sebagai pampasan kecederaan atau kematian mangsa.

- b) Insurans Kerjasama (Al-Ta'min al-Ta'awuni/al-Tabaduli):

Sebagaimana yang dinukilkan oleh Shahatah (2006), terdapat sarjana yang menyatakan bahawa insurans jenis ini tidak boleh menggantikan aqilah kerana sistem aqilah merupakan sistem yang telah ditetapkan oleh syarak bagi membantu pesalah dan tiada keperluan sistem ini digantikan dengan sistem yang lain. Sistem ini dianalogikan dengan sistem zakat dan sedekah yang tidak boleh digantikan dengan sistem lain kerana keduanya adalah sistem yang ditetapkan oleh syarak secara khusus.

Majoriti sarjana kontemporari Timur Tengah seperti anggota Majma' Fiqh bersetuju bahawa insurans jenis ini boleh menggantikan aqilah (Shahatah 2006). Hujah mereka berdasarkan ayat al-Quran seperti Surah al-Maidah: 2 dan Surah al-Nisa: 102 yang memerintahkan umat Islam bertolong bantu dalam perkara kebaikan dan insurans jenis ini bertepatan dengan perintah tersebut. Oleh itu, secara tidak langsung membantu pesalah membayar diyat melalui insurans ialah termasuk dalam perkara yang diperintah oleh Allah.

c) Insurans Komersil (Al-Ta'min al-Tijari):

Menurut Shahatah (2006), insurans ini adalah harus secara mutlak. Pandangannya dibina berasaskan pandangan Mustafa Zarqa', Muhammad al-Bahi dan Abd al-Razzaq al-Sanhuri. Hujahnya ialah kaedah asal sesuatu adalah harus. Oleh itu, semua muamalat yang memberi faedah kepada manusia ialah diharuskan sehinggalah terdapat dalil khusus yang melarangnya. Insurans komersil juga mempunyai kemaslahatan yang pasti dan manfaat yang diiktiraf oleh syarak kerana kehidupan manusia pada hari ini tidak terlepas daripada sebarang risiko. Insurans komersil telah popular di kalangan manusia dan kaedah fiqh mengatakan adat boleh menjadi hukum. Insurans komersil dianggap sebagai perkara yang darurat yang mesti dimiliki oleh semua orang bagi mendapatkan perlindungan daripada sebarang risiko kemudaratan dalam kehidupan berasaskan kepada kaedah darurat yang mengharuskan perkara yang haram (Daradkah 2008; Shahatah 2006). Menurut Ali Mahmud (1986), hanya sebahagian sahaja insurans komersial yang diharuskan seperti insurans kemalangan dan kenderaan. Manakala yang lain adalah haram.

International Islamic Fiqh Academy telah mengharamkan sama sekali semua bentuk insurans komersil. Oleh itu, insurans komersil tidak boleh menggantikan sistem *aqilah*. Hujahnya adalah kerana insurans komersil mengandungi kesamaran yang keterlaluan iaitu pencarum tidak mengetahui pada masa akad dilakukan tentang kadar bayaran caruman keseluruhan dan juga kadar pampasan yang akan diterimanya. Begitu juga, syarikat insurans tidak boleh menentukan kadar pampasan yang akan diberikan kepada pencarum ketika akad dilakukan. Insurans komersil juga melibatkan risiko yang tidak pasti dan bentuk perlindungannya juga kabur. Ini kerana sebarang ketidakpastian butiran dalam akad akan membatalkan akad yang dilakukan. Selain itu, insurans komersil juga mengandungi unsur judi kerana pihak syarikat boleh mendapat keuntungan daripada caruman sedangkan pihak pencarum tidak mendapat apa-apa jika tiada sebarang musibah menyimpannya. Pihak syarikat juga boleh mengalami kerugian jika memberikan pampasan yang besar melebihi jumlah caruman (Daradkah 2008, Shahatah 2006).

Artikel ini memilih pandangan yang mengatakan bahawa institusi insurans boleh menggantikan sistem *aqilah* meliputi ketiga-tiga jenis insurans iaitu insurans perlindungan sosial (*ijtima'i*), insurans kerjasama (*ta'awuni*) dan insurans komersil (*tijari*). Walau bagaimanapun, kajian ini menekankan bahawa insurans komersil perlu memiliki beberapa ciri bagi mengelakkan wujud percanggahan dengan prinsip-prinsip syarak. Ini menunjukkan bahawa institusi insurans mempunyai kapasiti yang lebih baik dalam menggantikan sistem *aqilah*.

Menurut Daradkah (2008), institusi insurans boleh berperanan sebagai *aqilah* kerana tujuan pembentukan institusi ini menyerupai maksud *aqilah* iaitu bantu-membantu dan jamin menjamin. Menurut Shahatah (2005: 57), peranan *aqilah* adalah untuk mengurangkan bebanan terhadap pembunuh yang tidak sengaja dan memelihara darah mangsa bunuh yang tidak bersalah melalui pemberian pampasan. Kewujudan institusi insurans dapat mengurangkan bebanan *aqilah* dengan memperluaskan bebanan bayaran pampasan ke atas pencarum-pencarum yang secara sukarela menyumbang untuk mengurangkan bebanan orang

yang ditimpa musibah. Menurutnya lagi, institusi insurans dapat mengelakkan kemudaratan ke atas pelaku kecederaan yang tidak sengaja apabila aqilah tidak mampu untuk melunaskan bayaran pampasan kepada mangsa. Mangsa atau warisnya berkemungkinan akan menuntut pampasan dengan cara yang boleh memudaratkan pelaku kecederaan yang tidak sengaja (Shahatah 2005). Berdasarkan kepada hakikat ini, peranan utama insurans adalah sama dengan sistem aqilah. Institusi insurans yang komited untuk memberikan perlindungan kepada pencarum yang ditimpa musibah mempunyai persamaan dengan pertolongan yang wajib diberikan oleh ahli keluarga dalam membantu individu yang diwajibkan oleh mahkamah untuk membayar diyat. Selain itu, pampasan yang dibayar oleh institusi insurans dapat mengelakkan darah mangsa menjadi sia-sia kerana ketidakmampuan pesalah untuk membayar diyat disebabkan kemiskinan diri pesalah dan ahli keluarga. Tambahan lagi, wujud unsur saling membantu di antara pencarum bagi meringankan bebanan pesalah sebagaimana unsur tersebut terdapat dalam sistem aqilah (Daradkah 2008).

Kesesuaian insurans perlindungan sosial sebagai alternatif kepada sistem aqilah adalah berdasarkan peranannya menunaikan hak kepada mangsa jika pesalah tidak mampu untuk membayar diyat. Insurans perlindungan sosial ialah sebuah institusi insurans yang sebahagian besar dananya disumbangkan oleh kerajaan. Sehubungan itu, kerajaan berperanan dalam membantu orang yang menghadapi masalah seperti hutang sebagaimana yang ditegaskan oleh Rasulullah: “Aku lebih berhak terhadap orang mukmin lebih daripada dirinya sendiri. Sesiapa yang mati daripada kalangan mukmin dan mempunyai hutang, maka aku bertanggungjawab melunasinya. Dan sesiapa yang meninggalkan harta, maka ia bagi para warisnya” (al-Bukhari 1992). Hadis ini menunjukkan bahawa pihak kerajaan mempunyai tanggungjawab untuk menanggung sebarang tanggungan yang gagal dilunaskan oleh rakyat. Sebagaimana yang dihujahkan oleh Ibn Hajar (2001) kewajipan ini menjadi tanggung jawab kerajaan selepas kewafatan Rasulullah. Walaupun hadis ini hanya menyentuh tentang aspek hutang, namun maksudnya boleh diperluaskan kepada bentuk pembayaran hak manusia yang lain seperti diyat kerana nilainya sama seperti hutang. Ini bermakna, kerajaan pada hari ini mempunyai tanggung jawab untuk membantu rakyatnya melunaskan sebarang tuntutan yang melibatkan hak manusia. Melalui insurans perlindungan sosial, kerajaan telah melaksanakan tanggungjawabnya bagi membantu rakyat melunaskan tuntutan pembayaran diyat.

10. Kesimpulan

Insurans boleh menggantikan institusi aqilah dalam pembayaran diyat bagi kes kemalangan jalan raya kerana ia menepati konsep tolong menolong yang dianjurkan oleh Islam. Ia dapat membantu meringankan beban pesalah dan menjamin hak mangsa yang berkemungkinan hilang disebabkan ketidakmampuan pesalah. Ini kerana aqilah dilihat tidak lagi berperanan sebagaimana asal di kebanyakan negara-negara Islam. Keadaan ini boleh menyebabkan kerugian besar yang terpaksa ditanggung oleh mangsa kemalangan.

Konsep pembayaran diyat melalui institusi insurans wajar diperkenalkan di negara-negara Islam kerana kemalangan jalan raya merupakan suatu masalah yang tidak dapat

dielakkan. Pembayaran diyat dapat membantu mangsa kemalangan untuk mendapatkan rawatan kecederaan.

Perbincangan dalam artikel ini adalah terhad kepada insurans yang diamalkan di negara-negara Timur Tengah. Oleh itu, perbincangan ini tidak mencakupi sistem insurans Islam yang dikenali sebagai takaful pada sesetengah negara Islam disebabkan konsep dan perlaksanaannya adalah berbeza.

11. Rujukan

Al-Bukhari 1992. Sahih al-Bukhari. Tunis: Dar Sahnun.

Al-Dardir, Abu al-Barakat Ahmad Ibn Muhammad. 1975. Al-Sharh al-Saghir °Ala Aqrab al-Masalik Ila Madhhab al-Imam Malik. Al-Qaherah: Dar al-Ma°arif.

Al-Kasani, °Ala' al-Din Abu Bakr Ibn Mas°ud. 2000. Bada°i Sana°i Fi Tartib al-Shara°i. Beirut: Dar Ihya' al-Turath al-°Arabi.

Al-Qurtubi, Abu Abdullah Ibn Ahmad al-Ansari. 1993. Al-Jami° Li Ahkam al-Quran. Beirut: Dar al-Kutub °Ilmiyyah.

Al-Sarakhsi, Shamsuddin. 1986. Al-Mabsut. Beirut: Dar al-Ma°rifah.

Al-Shikh, °abdul Wahab Khalaf. 2001. °ilm Usul Fiqh. Al-Qaherah: Dar al-Ma°arif.

Daradkah, Muhammad Khyr Ibrahim. 2008. Daf° al-Diyah Min Qibal Syarikat al-Ta'min al-Mu°asirah. Amman: Dar al-Nafa'is.

Ibn Baz, °abdul Aziz bun °abdullah. 1999. Fatawa Ibn Baz. Jeddah: Dar al-Fikir

Ibn Hazm, Abu Muhammad Ali Ibn Ahmad. 1971. Al-Muhalla. Beirut: al-Maktab al-Tijari Li al-Tiba°ah Wa al-Nashr.

Ibn Qudamah, Abu Muhammad Abdullah Ibn Ahmad. 1981. Al-Mughni. Al-Riyad: Maktabah al-Riyad al-Hadithah.

Muslim, Abu al-Husyain Muslim Ibn Hajjaj. 1992. Sahih Muslim. Tunis: Dar Sahnun.

Shahatah, Muhammad Ahmad. 2006. Mashru°ah al-Ta'min Wa Anwa°uh: Wa Masuliyyatuh °An al-Diyah Bi °Itibarih aqilah. Qaherah: al-Maktab al-Jami° al-Hadith.

12   *The Status Of Insurance As An Alternative To Aqilah For Diyat Payments Pertaining To Road Accidents*
Kedudukan Insurans Sebagai Pengganti Aqilah Bagi Pembayaran Diyat
Dalam Kes Kemalangan Jalan Raya Menurut Undang-Undang Islam
Ahmad bin Muhammad Husni; Anwar Fakhri Omar; Muhammad Nazir Alias;
Muhammad al-Adib Samuri

About the Authors

Ahmad bin Muhammad Husni (Ph.D), Fellow of Institute of West Asian Studies (IKRAB) & Lecturer at Department of Syariah, Faculty of Islamic Studies, Universiti Kebangsaan Malaysia. He can be contacted at *ahmedking2@gmail.com*.

Anwar Fakhri Omar, Lecturer at Department of Syariah, Faculty of Islamic Studies, Universiti Kebangsaan Malaysia. He can be contacted at *afo@ukm.my*.

Muhammad Nazir Alias, Lecturer at Department of Syariah, Faculty of Islamic Studies, Universiti Kebangsaan Malaysia. He can be contacted at *nazir@ukm.my*.

Muhammad al-Adib Samuri (Ph.D), Lecturer at Department of Syariah, Faculty of Islamic Studies, Universiti Kebangsaan Malaysia. He can be contacted at *al-adib@ukm.my*.